HET GEBRUIK VAN DE SDQ BIJ ADOLESCENTEN (12-17 JAAR)

TNO innovation for life

De Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) is een korte vragenlijst waarmee psychosociale problemen bij jeugdigen gemeten kunnen worden. De SDQ wordt gebruikt door de JGZ bij verschillende leeftijden, en kan door jongeren zelf of ouders ingevuld worden. Uit recent onderzoek blijkt dat de SDQ een betrouwbaar en valide instrument is voor adolescenten. Deze factsheet heeft betrekking op het gebruik van de SDQ bij jongeren tussen 12 en 17 jaar oud: er zijn nieuwe afkapwaarden, nieuwe aanbevelingen, en tips voor de afname. In de vernieuwde SDQ handleiding wordt deze informatie uitgebreider beschreven.

WAT IS DE SDQ?

De SDQ is een signaleringsinstrument om psychosociale problemen bij jeugdigen op te sporen.

De SDQ wordt gebruikt door de Jeugdgezondheidszorg bij verschillende leeftijden, en kan door jongeren zelf of ouders ingevuld worden. De SDQ bestaat uit 25 stellingen, bijvoorbeeld ‘Ik denk na voor ik iets doe’. De ouder of jongere geeft aan of dit ‘waar’, ‘een beetje waar’ of ‘niet waar’ is in het afgelopen half jaar. Deze antwoorden worden samengevoegd tot de volgende vijf subschalen:

1) Hyperactiviteit / aandachtstekort
2) Emotionele problemen
3) Problemen met leeftijdsgenoten
4) Gedragsproblemen
5) Pro-sociaal gedrag

Naast de 25 stellingen worden ook vragen gesteld in hoeverre problemen (die eerder in de lijst gemeld zijn) invloed hebben op het dagelijks leven van de jongere en het gezin: de impactschaal. Verschillende versies van de SDQ zijn te vinden op de website www.sdqinfo.com.

Totale probleemschaal

De uitkomsten op de eerste vier subschalen worden opgeteld voor de Totale probleemschaal: hoe hoger de score, hoe meer aanwijzingen dat een jongere psychosociale problemen heeft. Doorgaans wordt een afkapwaarde gehanteerd bij de interpretatie van de Totale probleemschaal. Scoort een jongere daarboven, dan moet een vervolgactie plaatsvinden.

ONDERZOEK NAAR DE VALIDITEIT VAN DE SDQ BIJ ADOLESCENTEN

SDQ Totale probleemschaal
Uit recent onderzoek blijkt dat de Totale probleemschaal van de SDQ betrouwbaar en valide is voor de leeftijdsgroep 12-17 jaar, zowel voor de zelfrapportage als de ouderversie van de SDQ.[1,2]

SDQ subschalen
- Van de vijf subschalen zijn slechts twee subschalen voldoende betrouwbaar en valide: Emotionele problemen en Hyperactiviteit/aandachtstekort. Een verhoogde score op deze subschalen geeft een aanwijzing voor het type problematiek dat speelt bij een jongere. Een hoge score op Emotionele problemen bijvoorbeeld wijst erop dat die jongere last heeft van internaliserende problemen, zoals piekeren, tobben of depressieve gevoelens.
- Voor de overige drie SDQ subschalen 'Problemen met leeftijdsgenoten', 'Gedragsproblemen' en 'Pro-sociaal gedrag' is de validiteit onvoldoende aangetoond. Een verhoogde score op deze drie subschalen geeft wel aanleiding tot vervolgstappen, maar geen indicatie van het type problematiek. Hoge scores op deze drie subschalen moeten dus voorzichtig geïnterpreteerd worden.[2]

Adolescenten met een lager opleidingsniveau
Uit onderzoek blijkt dat de interne consistentie en factorstructuur acceptabel is van de SDQ zelfrapportage bij jongeren die de praktijkschool of VMBO Basis/Kader opleiding volgen. Dit geeft aan dat de SDQ gebruikt kan worden bij lager opgeleide jongeren.[3] Uit interviews met JGZ-professionals en lager opgeleide jongeren blijkt wel dat de SDQ soms moeilijke woorden en zinnen bevat die lastig te begrijpen zijn. De SDQ bevat veel dubbel geformuleerde stellingen, zoals "Ik ben vaak ongelukkig, in de put of in tranen". Jongeren vatten dit op als verschillende dingen, wat het beantwoorden van deze vragen extra moeilijk maakt.

Meerwaarde van de SDQ ouderversie naast de zelfrapportage
Ander recent onderzoek laat zien dat het afnemen van de SDQ ouderversie bovenop de SDQ zelfrapportage bij adolescenten leidt tot een betere signalering, vooral wat betreft externaliserende problemen die adolescenten zelf vaak onderrapporteren[1] en wat betreft problemen uit het autisme spectrum.[2]

VERNIEUWDE SDQ HANDLEIDING (12-17 JARIGEN) VOOR DE JGZ

De vernieuwde handleiding[4] geeft geactualiseerde afkappunten voor adolescenten (12-17 jaar) wat betreft de SDQ zelfrapportage- en ouderversie. Ook worden instructies gegeven voor het afnemen van de SDQ, het berekenen van de score en de vervolgstappen die wenselijk zijn.

De vernieuwde SDQ handleiding richt zich alleen op adolescenten (12-17 jaar)[4], en vervangt het deel over adolescenten uit de SDQ handleiding van 2016.[5] Voor het gebruik van de SDQ bij 3-11 jarigen blijft de SDQ handleiding uit 2016 gewoon geldig.

ZORG VOOR VOLDOENDE PRIVACY BIJ DE AFNAME VAN DE SDQ

Hoe gebruik je de afkappunten van de SDQ?
Een stroomdiagram is verschenen waarin de stappen voor het gebruik van de SDQ bij adolescenten schematische wordt weergeven. Dit stroomdiagram is opgenomen als bijlage bij de vernieuwde SDQ handleiding.[4]

In het kort zijn de stappen als volgt:

1. Als de SDQ Totale probleemscore verhoogd is of in het grensgebied valt, ga dan als professional in gesprek met de jeugdige en/of ouders.
   - Inventariseer of de score op de SDQ subschalen en de impactschaal verhoogd is.
   - Ga na of en welke vervolgacties nodig zijn, denk aan onderzoek op indicatie of een externe verwijzing

2. Als de SDQ totale probleemscore **niet** verhoogd is of in het grensgebied valt.
   - Inventariseer of de score op de SDQ subschalen en de impactschaal verhoogd is.
   - Als één of meerdere van de SDQ subschaalscores of impactscore verhoogd is, verifieer dan wat er mogelijk aan de hand kan zijn bijv. door telefonisch contact.

TIPS BIJ DE AFNAME VAN DE SDQ BIJ ADOLESCENTEN

In de handleiding worden ook tips voor de afname van de SDQ zelf-rapportage gegeven. Deze zijn:

- Zorg voor voldoende privacy bij de afname van de SDQ, bij voorkeur kunnen de jongeren elkaars antwoorden niet zien tijdens het invullen.
- Leg uit dat sommige items twee stellingen bevatten. Zoals ‘Zenuwachtig of zich vastklampend in nieuwe situaties, verliest makkelijk zelfvertrouwen’. Leg uit dat de vraag ook voor een deelstelling beantwoord mag worden.
- Licht eventueel de betekenis van lastige woorden en termen als ‘piekeren’ of ‘in de put’ toe (bijv. ‘dat je sombere gedachten hebt over iets’).

OUDERWETSE TERMEN MAKEN HET MOEILIJK OM DE STELLINGEN VAN DE SDQ GOED TE BEANT-WOORDEN

MEER INFORMATIE

Voor meer informatie over het gebruik van de SDQ bij adolescenten in de Jeugdgezondheidszorg, zie de SDQ handleiding.[4]

REFERENTIES

1. Theunissen MHC, de Wolff MS, Reijneveld SA. The Strengths and Difficulties Questionnaire Self-Report: A Valid Instrument for the Identification of Emotional and Behavioral Problems. Acad Pediatr. 2019 May - Jun;19(4):471-476. doi: 10.1016/j.acap.2018.12.008. Epub 2019 Jan 10. PubMed PMID: 30639760
2. Vugteveen J, de Bildt A, Theunissen M, Reijneveld M, Timmerman M. Validity Aspects of the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) Adolescent Self-Report and Parent-Report Versions Among Dutch Adolescents. Assessment. 2019 Jul 1:1073191119858416. doi:10.1177/1073191119858416. [Epub ahead of print] PubMed PMID: 31257902.
3. Theunissen MHC, de Wolff MS, van Vulpen C, Reijneveld SA. Emotional and behavioral problems in low educated adolescents: use of the Strengths and Difficulties Questionnaire. In concept
4. Theunissen MHC, de Wolff M, Vugteveen J, Timmerman ME, de Bildt A. Handleiding voor het gebruik van de SDQ bij adolescenten (12-17 jaar) binnen de Jeugdgezondheidszorg. Vragenlijst voor het signaleren van psychosociale problemen. Leiden: TNO; 2019.
5. Theunissen MHC, de Wolff M, van Grieken A, Mieloo C. Handleiding voor het gebruik van de SDQ binnen de Jeugdgezondheidszorg. Vragenlijst voor het signalering van psychosociale problemen bij 3-17 jarigen. Leiden: TNO; 2016.

TNO.NL

CHILD HEALTH

Binnen het expertisegebied Child Health ligt de focus op preventieve zorg voor kinderen. Door aandacht voor geïntegreerde zorg en vroege preventie bij jeugdigen van -10 maanden tot 23 jaar, dragen wij bij aan het gezond en veilig opgroeien van kinderen.

TNO Child Health
Schipholweg 77-89
2316 ZL Leiden

Postbus 3005
2301 DA Leiden

T (+31) 06 30 23 44 67
E marianne.dewolff@tno.nl

19-11209